

מגדים של זהב

על דרך הפלפול והחיזוד

שנת תשפ"ה - גליון קע

פרשת וישב

חנוכה

בענין

פלפול בהעצי חיים לקשר ב' מימרות דרבי
תנחום במסכת שבת - בסוגיא דחנוכה

סמיכת המימרות

ויקחנה וישלכו אתו הפנה והבור רק אין בו מים (בראשית, לו, כד)

די גרויסע גאונים אין די גדולים פון יעדער תקופה, האבן עוסק געוועהן אין זייער ספרים, יעדער אויף זייער מהלך בחריפות ובבקיאות, צו מקשר זיין די צוויי מאמרים פון ר' תנחום, וואס לכאורה קוק אויס ווי עס נישט קיין שייכות איינס מיט די אנדערע, און כדי 'לחדד את התלמידים' האב'ן זיי געזאגט פלפולים בימי החנוכה, כדי צו מקשר זיין די ביידע מאמרים כל אחד לפי דרכו בקודש. הונדערט'ע פשעטלעך זענען שוין געזאגט געווארן אויף דעם, אין אודאי איז נישט מעגליך צו אראפברעגן אלע פון דעם, אבער אינז וועלן פראבירן אראפ ברענגען מקצת שבמקצת וואס די מאורי הדורות האב'ן געשריבן אויף דעם פון אלע תקופות.

מהלכו של העצי חיים

דער גרויסע גאון וקדוש רבי חיים צבי טייטלבוים זצ"ל מסיגוט דער 'עצי חיים', איז מבאר דער סמיכות פון די צוויי רבי תנחום'ס בדרך פלפול.

וזה לשונו: ונראה על פי מה שהקשה בתוספות שם, אמאי תני פסולה, הוה ליה למימר ימעט כמו גבי מבוי, דאמר התם מבוי דרבנן תני תקנתא, ותירצו, דלא רצה להאריך בלשון יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנו דלמעטה ולהניחה כמו שהוא דולקת אי אפשר כדמוכח לקמן. עד כאן דברי התוספות. פירוש, דמיבעי לן לקמן אי הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה, ואי קיימא לן הדלקה עושה מצוה פירוש, דהמצוה של חנוכה תלויה בהדלקה אם כן אם מדליקה למעלה מעשרים אמה פסולה אף אם אחר כך המעיטה בעוד שהוא דולקת, משום דצריך להדליקה במקום הראוי למצוה, ועל כן צריך לכבותה ולמעטה ויחזור וידליקנה, ומשום הכי קיצור בלשון

גמרא מסכת שבת

די גמרא אין מסכת שבת (דף כב עמוד א) ברעגנט אראפ צוויי מימרות פון 'ר' תנחום, איינס וואס ער דרש'נט אויף הלכות חנוכה, אין איינס וואס ער דרש'נט אויף דער פסוק דא ביי אינז אין די פרשה:

מימרא א': אמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום: נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה, פסולה, כסוכה וכמבוי - א נר חנוכה וואס מען לייגט העכער פון צוואנציג אמות איז פסול, און מען איז נישט יוצא די מצוה פון צינדען חנוכה לעכט, אזוי ווי מען זעהט די זעלבע הלכה ביי סוכה, און מבוי. סוכה - אויב איינער בויט א סוכה העכער צוואנציג אמות איז די סוכה פסול. מבוי - איינער וואס לייגט א ברעט ביי די אריינגאנג פון א מבוי, און די ברעט איז העכער פון צוואנציג אמות, מעג מען נישט טראגן אין דער מבוי.

מימרא ב': ואמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום: מאי דכתיב והבור רק אין בו מים - וואס איז פשט אין די פסוק 'והבור ריק אין בו מים', ממשמע שנאמר והבור ריק - פון דעם וואס עס שטייט אז די גרוב איז געוועהן ליידיג, איני יודע שאין בו מים - ווייס איך דען נישט אז עס איז נישט געוועהן קיין וואסער דארט? אלא מה תלמוד לומר אין בו מים - אויב אזוי, וואס וויל די תורה לאז'ן הער'ן אז עס איז נישט געוועהן קיין וואסער דארט? מים אין בו - וואסער איז טאקע נישט געוועהן, אבל נחשים ועקרבים יש בו - אבער שלענג אין עקרבים זענען יא געוועהן אין די בור.

¹ הבאנו כמה דרכים לפרש את דברי הגמרא, בשנת תשפ"א ובשנת תשפ"ב בפרשת וישב.

וקתני פסולה. ועי' בבית יוסף סימן תרע"א וברמ"א שם, שפסקו כן דאי אמרינן הדלקה עושה מצוה אסור למעטה כשהוא דולקת אם הדליקה למעלה מעשרים אמה.

פירוש: תוספות שטעל זיך אויף די ערשטע מימרא פון רבי תנחום, ווי ער זאגט **נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה, פסולה, כסוכה וכמבוי פרעגט תוספות: ואם תאמר הוה ליה למימר ימעט כמו גבי מבוי דאמר התם מבוי דרבנן תני תקנתא** - פירוש: די גמרא אין תחילת מסכת סוכה שטעל זיך אויף דעם וואס עס שטייט אין די משנה **'סוכה שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה'**, דהיינו, א סוכה וואס איז העכער צוואנציג אמות, זאגט די משנה אז די סוכה איז 'פסול'. קומט די גמרא דארט און פרעגט: **תנן התם** - אינז האבן געלערנט אין א משנה אין מסכת עירובין, **מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט** - א מבוי [די קורה - ברעה - וואס מען דארף לייגן א מבוי, כדי צו מתייר זיין צו טראגען אין די מבוי] וואס איז געווארען געלייגט העכער צוואנציג אמות, איז די הלכה אז 'ימעט', דהיינו מען דארף עס אראפנידערען צו אינטער צוואנציג אמות, ווייל אויב נישט איז עס פסול, פרעגט די גמרא: **מאי שנא גבי סוכה דתני פסולה, ומאי שנא גבי מבוי דתני תקנתא** - פארוואס ביי די משנה אין סוכה זאגט די משנה די לשון 'פסולה', און ביי די משנה פון מבוי זאגט נישט די משנה די לשון 'פסולה', נאר די משנה געבט אן עצה - 'ימעט', דהיינו מאך נידריגער די מבוי? ענטפערט די גמרא: **סוכה דאורייתא תני פסולה, מבוי דרבנן תני תקנתא** - פירוש: די מצוה פון סוכה איז דאך א מצות עשה דאורייתא, און ביי א דאורייתא פאסט זיך די לשון פון 'פסולה' (עי' ברש"י ותוספות שם בטעם הדבר), מה שאין כן דער גאנצע דין פון מבוי איז דאך נאר א דין 'דרבנן', און ביי א הלכה דרבנן פאסט נישט די לשון 'פסולה', וועגן דעם זאגט די משנה אין עירובין די לשון 'ימעט'. עד כאן דברי הגמרא בסוכה.

לפי זה קומט תוספות און פרעגט, דא ביי אינזער סוגיא רעדט מען דאך פון נר חנוכה, און די מצוה פון נר חנוכה איז דאך נאר א מצוה דרבנן, און אויב אזוי פארוואס זאגט רבי תנחום אז 'נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה', לכאורה וואלט ער געדארפט זאגן די לשון 'ימעט', דהיינו: נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה 'ימעט', אזוי ווי די משנה שרייבט ביי מבוי?

ענטפערט תוספות (בתירוץ השני): **אי נמי, לא רצה להאריך 'יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנה', דלמעטה ולהניחה כמו שהיא דולקת אי אפשר, כדמוכח לקמן** - פירוש: אין די גמרא אין מסכת שבת (כב, ב) דארט ביי די סוגיא פון חנוכה שטייט: **איבעיא להו: הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה** - די גמרא האט א איבעיא, צו די מצוה פון נר חנוכה, איז די עצם 'הדלקה', אדער די עצם 'הנחה', למשל (עי' תוספות שם) אויב א חרש שוטה וקטן האבן אנגעצידן א נר חנוכה, און שפעטער איז געקומען א גדול א פיקח און געלייגט די נר חנוכה על פתח ביתו במחוץ, איז אויב מען זאגט אז 'הדלקה עושה מצוה', איז די הלכה אז מען האט נישט יוצא געוועהן די מצוה פון נר חנוכה, וויבאלד די עצם הדלקה איז געוועהן דאך א חרש שוטה וקטן וואס זענען פטור פון מצות נר חנוכה, אבער אויב מען זאגט 'הנחה עושה מצוה', האט מען יא יוצא געוועהן די מצוה פון נר חנוכה, וויבאלד די 'הנחה' פון דער נר חנוכה איז געווארן געמאכט דאך א גדול א פיקח.

זאגט די גמרא: **תא שמע, דאמר רבא: הדליקה בפנים והוציאה - לא עשה כלום** - רבא זאגט, אויב איינער האט געצידן 'נר חנוכה בפנים', דהיינו

ער האט נישט געצידן די נר חנוכה אויף די פלאץ ווי די הלכה פאדערט מען דארף צינדען, און נאר נאכדעם וואס ער האט אנגעצידן די נר חנוכה האט ער געגאנגען און געלייגט די נר חנוכה אויף זיין גוטע מקום, דהיינו בפתח ביתו מבחוץ, איז די הלכה אז 'לא עשה כלום', דהיינו ער האט נישט יוצא געוועהן די מצוה פון נר חנוכה. זאגט די גמרא: **אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה - הדלקה במקומו בעינן. משום הכי לא עשה כלום. אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה אמאי לא עשה ולא כלום?** - פירוש: די גמרא קומט און ברענגט א ראייה פון דער מימרא פון רבא, אז דער הלכה איז אז 'הדלקה עושה מצוה', ווייל בשלמא, אויב מען האלט אז הדלקה עושה מצוה, פארשטייט מען זייער גוט פארוואס רבא זאגט אז 'לא עשה כלום', וויבאלד די עצם הדלקה איז נישט געוועהן אויף די פלאץ ווי די הלכה פאדערט, דהיינו ער האט געצידן די נר חנוכה 'בפנים', וועגן דעם איז די הלכה, אז אפילו שפעטער ווען ער גייט עס ארויסטראגן אל פתח ביתו מבחוץ גייט ער נישט יוצא זיין, אבער אויב מען האלט אז 'הנחה עושה מצוה', פארוואס איז מען נישט יוצא נר חנוכה אויף אזא אופן, לכאורה וויבאלד סוף כל סוף האט ער אראפגעלייגט די נר חנוכה אויף די גוטע פלאץ, וולאט ער לכאורה געדארט יוצא זיין די מצוה פון נר חנוכה, נאר על כרחך זעהט מען פון דעם אז 'הלכה עושה מצוה'.

לפי זה זאגט תוספות, אז דעם איז די טעם פארוואס רבי תנחום כאפט נישט אן די לשון פון 'ימעט', ווייל אויב רבי תנחום וואלט געזאגט די לשון פון 'ימעט', וואלט עס געמיינט, אז אויב מען האט געצידן נר חנוכה למעלה מעשרים, מעג מען עס שפעטער אראפ נעמען אינטער די צוואנציג טפחים, און למאן דאמר וואס האלט אז 'הדלקה עושה מצוה', איז מען נישט יוצא אפילו מען ברענגט שפעטער אראפ די נר חנוכה למטה מעשרים אמה, און אויב אזוי וואלט רבי תנחום געדארפט מאריך זיין בדיבור און זאגן: 'יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנה' - דהיינו אויב איינער צינד נר חנוכה למעלה מעשרים, איז כדי צו מתקן זיין וואס ער האט געטוהן, דארף ער אויסלעשן די נר חנוכה, און אראפ נידערען למטה מעשרים אמה און שפעטער צוריק אנצידן, און וויבאלד מען דארף אזוי סאך מאריך זיין, האט רבי תנחום אנשטאט דעם געשריבן און קורצן 'פסולה'. עד כאן דברי התוספות.

קומט דער עצי חיים און איז ממשיך: **והנה בהדלקה עושה מצוה פירוש רש"י כדאשכחן במנורה, ונראה פירושו, דהנה הא דהדלקה או הנחה עושה מצוה יש לומר דתליא בשני תירוצים בבית יוסף סימן תר"ע, על מה שהקשה למה קבעו ח' ימים חנוכה, כיון דשמן שבפך היה כדי להדליק יום אחד, נמצא שלא נעשה הנס אלא בז' לילות. ותירוץ, שחילקו שמן שבפך לח' חלקים, ובכל לילה היה נותנים במנורה חלק אחד, והיה דולק עד בוקר, ונמצא שבכל הלילות נעשה נס. ועוד תירוץ, שלאחר שנתנו שמן בנרות המנורה כשיעור נשאר הפך מלא כבתחילה וניכר הנס אף בלילה הראשון. ולפי זה יש לומר דלתירוץ הראשון דחילקו השמן שבפך לח' חלקים, ולא חשו בספק שמא לא יעשה הנס ולא יאיר המנורה כל הלילה עד הבקר, כשיעור מדתו, וחילקו את השמן שבפך לח' חלקים כדי שיהיה להדליק בכל לילה, ועל כן מטעם זה לזכר עשו גם כן בנר חנוכה במצותו דהדלקה עושה מצוה כדפירוש רש"י כדאשכחן במנורה, רצה לומר כדאשכחן במנורה דקפדו אז כשנעשה הנס רק על זה שיהא בכל הלילה במה להדליק, ולא קפדו אשיעור, על כן גם בנר חנוכה העיקר מצוה בהדלקה, וכן הוא גם כן מטעם זה בדין הוא דכתבה אין זקוק לה, כמו במנורה לא קפדו אשיעורו רק אהדלקה. אבל לתירוץ השני שנתנו השמן בנרות המנורה כשיעור, ואם**

כן חזינן דעיקר הוא לא ההדלקה בלבד כי אם שידליק גם כן כשיעור וכדינו, על כן מטעם זה אמרינן גם כן בנר חנוכה דצריך שיהא דולק במקום הנחתו וכשיעור הדלקתו, ועל כן כתבה זקוק לה, עד שצריך לדלוק הנר חנוכה כמו במנורה דקפדו גם כן אשיעור הדלקה כל הלילה כמצותו.

פירוש: רש"י דארט אויפן פלאץ ווי רש"י איז מבאר די פירוש פון 'הדלקה עושה מצוה' שרייבט רש"י אזוי: **אי הדלקה עושה מצוה - אי המצוה של חנוכה תלויה בהדלקה - מדליקין, כדאשכחן במנורה** - פירוש: די איבעיא פון די גמרא איז צו מען זאגט אז 'הדלקה עושה מצוה', אזוי ווי מען זעהט ביי 'מנורה' - און די אחרונים מיטשענען זיך שוין וואס מיינט רש"י צו זאגן 'כדאשכחן במנורה' (עי' בשפת אמת כן, ועוד), קומט די עצי חיים און שרייבט א הפלא'דיגע הסבר צו מסביר זיין די ווערטער פון רש"י, און ער איז מקדים, אז די איבעיא פון די גמרא צו 'הדלקה עושה מצוה', אדער 'הנחה עושה מצוה', וועט זיך ווענדען און צוויי תירוצים פון די **בית יוסף** אויף זיין באוויסער קשיא אין הלכות חנוכה. די בית יוסף פרעגט (אורח חיים, סימן תר"ע): **ואיכא למידק למה קבעו שמנה ימים דכיון דשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחת ונמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות** - פירוש: פארוואס האט מען קובע געוועהן חנוכה פאר אכט טעג, לכאורה איז דאך געוועהן גענוג שמן פאר די ערשטע טאג, און אויב אזוי איז די נס פון די מנורה געוועהן נאר 'איבן טעג'? קומט דער בית יוסף און שרייבט צוויי תירוצים (באמת יש ג' תירוצים בבית יוסף שם, אבל הנוגע לנו הוא ב' תירוצים אלו): **יש לומר שחילקו שמן שבפך לשמנה חלקים ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק אחד והיה דולק עד הבוקר ונמצא שבכל הלילות נעשה נס** - פירוש: די ערשטע תירוץ שרייבט די בית יוסף, אז אפילו אין די קריגל שמן איז געוועהן נאר גענוג פאר איין טאג הדלקת המנורה, האבן די כהנים צוטיילט דער קריגל אין אכט חלקים, און יעדער נאכט האבן זיי געלייגט ווייניג [פחות מכשיעור הנצרך] אויל אין די מנורה, און עס איז געשעהן א נס אז אפילו אזוי האט די מנורה געברענט א גאנצע נאכט. און אויב אזוי איז די נס געוועהן אפילו די ערשטע טאג, דהיינו אפילו עס איז נישט געוועהן גענוג אויל אין די מנורה אפילו די ערשטע טאג, אם כל זאת האט די מנורה געברענט א גאנצע נאכט. נאך א תירוץ שרייבט די בית יוסף: **ועוד יש לומר שלאחר שנתנו שמן בנרות המנורה כשיעור נשאר הפך מלא כבתחלה וניכר הנס אף בלילה הראשונה** - פירוש: די נס חנוכה איז געוועהן, אז נאך וואס די כהן גדול האט אנגעפילט די מנורה מן שמן, האט זיך די קריגל צוריק אנגעפילט מאיליו מיט שמן, און אויב אזוי קומט אויס אז אפילו די ערשטע נאכט איז אויך געוועהן די נס, דהיינו די קריגל האט זיך צירוק אנגעפילט.

זאגט די עצי חיים, אז די מחלוקת צו הדלקה עושה מצוה אדער הנחה עושה מצוה, וועט זיך ווענדן אין די צוויי תירוצים פון די בית יוסף, לויט די ערשטע תירוץ פון דער בית יוסף, אז מען האט לכתחילה צוטיילט די שמן אין אכט חלקים, קומט אויס אז עס איז בעצם נישט געוועהן קיין שיעור פון שמן אין די מנורה, און אפילו אזוי האט מען געצינדן די נרות המנורה, און די הסבר איז וויבאלד מען האלט אז 'הדלקה עושה מצוה', דהיינו די עיקר דין איז די עצם הדלקה, און וויבאלד די פעולת ההדלקה געשעהט אפילו ווען עס איז דא ווייניג שמן, האט מען נישט מקפיד געוועהן אז עס זאל זיין א שיעור, ווייל אפילו ווען עס איז דא ווייניג שמן געשעהט די עצם הדלקה און דעם איז די עיקר - און מיט דעם איז דער עצי חיים מסביר בדרך חידוש די ווערטער פון רש"י 'אי המצוה של

חנוכה תלויה בהדלקה מדליקין, כדאשכחן במנורה', דהיינו, אזוי ווי ביי נס חנוכה האט מען געזעהן אז מען האט נישט מקפיד געוועהן אויף די שיעור פון די שמן, נאר מען האט מקפיד געוועהן אויף די 'עצם ההדלקה', פון דא זעהט מען אז 'הדלקה עושה מצוה'. ודו"ק.

מה שאין כן די צווייטע תירוץ פון די בית יוסף גייט ווי די מאן דאמר וואס האלט הנחה עושה מצוה, וואס דעם מיינט אז עס איז נישט גענוג די 'עצם ההדלקה', נאר עס איז דא א חיוב צינדען די מנורה כראוי וכנכון מיט אלע דיני המנורה, איז לפי זה איז די בית יוסף מסביר אז בעצם האט מען יא געלייגט אין די מנורה די שיעור וואס מען דארף האבן, נאר די נס איז געוועהן אז די קריגל האט זיך צוריק אנגעפולט.

שרייבט דער עצי חיים ווייטער: **והנה, השני תירוצים של הבית יוסף הנ"ל מה שתירוץ שנתחלקה השמן שבפך לח' חלקים או שנתמלא הפך בכתחילה, יש להבין לכאורה במאי פליגא, בשלמא מלתא דתליא בסברא יש לומר איכא דניחא ליה בהאי סברא ואיכא דניחא ליה בהאי סברא, אבל במציאות גופא דעובדא היכי הוי, לא שייך שום פלוגתא. ונראה דטעם פלוגתתן הוא על פי מה דתנן במסכת פסחים דף סד, הפסח נשחט בשלש כתות וכו', נכנסה כת הראשונה נתמלאה העזרה, נעלו דלתות העזרה וכו', ובגמרא שם פליגי, אביי אמר ננעלו תנן מאליהן ומעשה ניסים, ורבא אמר נועלין תנן מ"ב למיסמך אניסא. אביי אמר ננעלו תנן, כמה דעיילו מעלו וסמכינן אניסא, רבא אמר נועלין תנן ולא סמכינן אניסא. עד כאן דברי הגמרא, והנה לפי דברי אביי... כיון דסמכינן אניסא אם כן אף שלא נתנו במנורה רק חלק שמינית סמכינן דבדואי יעשה נס שיאור כל הלילה, ואם כן אף בחלק שמינית נמי יצאו כיון דסמכינן אניסא.**

והנה למאן דאמר דלא סמכינן אניסא מוכרח על כרחך לתרץ כתירוץ השני של הבית יוסף שנתמלאה הפך בכתחילה, דאילו לתירוץ הראשון של הבית יוסף שחלקו השמן שבפך קשה קושית הפרי חדש הא צריך לתת כמדתה ואילו על נס סבירא ליה דלא סמכינן ואם כן הב' תירוצים של הבית יוסף מחולקים בפלוגתא דאביי ורבא הנ"ל.

פירוש: די עצי חיים איז ממשיך און איז מסביר די שורש פון די חילוק פון די ביידע תירוצים, דהיינו איין תירוץ האלט, אז מען האט לכתחילה נישט געצינדן מיט א שיעור פון שמן נאר בדרך נס האט עס געברענט א גאנצע נאכט, דהיינו מען האט זיך לכתחילה פארלאזט אז עס גייט געשעהן א נס און עס גייט ברענען מער ווי די שיעור, און די צווייטע תירוץ האלט אז מען האט זיך נישט פארלאזט אויף נס, נאר מען האט לכתחילה געלייגט די גאנצע שיעור פון שמן אין די מנורה, און שפעטער איז געשעהן א נס אז די קריגל האט זיך צוריק אנגעפילט. און דער מחלוקת איז תלוי אין א מחלוקת פון אביי און רבא ביי די עבודה פון קרבן פסח. שטייט אין משנה אין **מסכת פסחים (סד, א): הפסח נשחט בשלש כתות שנאמר (שמות יב, ו) וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים - קהל ועדה וישראל. נכנסה כת הראשונה, נתמלאה העזרה, נעלו דלתות העזרה** - די קרבן פסח פלעגט מען שחט'ן אין דריי קבוצות, אזוי ווי מען לערנט ארויס פון די פסוק 'קהל עדת ישראל' דהיינו די דריי לשונות 1. קהל, 2. עדה, 3. ישראל, זאגט די משנה אז די ערשטע קבוצה איז אריין אין די עזרה, און ווען די עזרה איז געווארן פוהל 'נעלו דלתות העזרה'. און די פירוש פון 'נעלו דלתות העזרה', קריגן זיך אביי און רבא

(שם עמוד ב): **איתמר, אביי אמר: ננעלו תנן** - אביי האט געזאגט אז נאך די ערשטע קבוצה איז אריין אין די עזרה און די עזרה איז געווארן איבערגעפּוהלט, האבן זיך די טיהרן פון די עזרה 'אליין צו געמאכט', דהיינו בדרך נס, **רבא אמר: נועלין תנן** - און רבא האט מפרש געוועהן אז מען האט אליינס פארמאכט די טיהרן פון די עזרה, דהיינו, עס האט זיך נישט אליינס פארמאכט בדרך נס. פרעגט די גמרא: **מאי בינייהו** - אין וואס קריגן זיך אביי מיט רבא? ענטפערט די גמרא: **איכא בינייהו למסמך אניסא** - זיי קריגן זיך צו מען מעג זיך פארלאזן אויף א נס. **אביי אמר: ננעלו תנן, כמה דעיילו מעלו** - **וסמכינן אניסא** - פירוש: אביי זאגט אז די סדר איז געוועהן אז מען האט אריין געלאזט וויפּוהל אידן עס איז געגאנגען אין די עזרה, ביז עס איז געשעהן א נס אז די טיהרן האבן זיך אליינס פארמאכט. דהיינו, די הלכה איז דאך אז די קרבן פסח האט מען געדארפט שחט'ן אין דריי כתות, און מען האט זיך פארלאזט אויף די נס אז די טיהרן גייען זיך אליינס פארמאכן, כדי עס זאל בלייבן גענוג אידן פאר די אנדערע צוויי כתות, **רבא אמר: נועלין תנן, ולא סמכינן אניסא** - רבא זאגט, אז מען האט אליינס געשאצט וויפּוהל אידן מען דארף האבן אין יעדער קבוצה, כדי עס זאל זיך צוטיילן אין דריי, און ווען די ערשטע קבוצה איז אריין האט מען אליין צוגעמאכט די טיהר פון די עזרה, און מען האט זיך נישט פארלאזט אויף א נס, אז בדרך נס גייט זיך אליינס פארמאכן די טיהרן.

לפי זה איז דער עצי חיים מסביר, אז די צוויי תירוצים פון די בית יוסף קריגן זיך אין דער דין צו מען איז זיך סומך אויף א נס צו נישט. די ערשטע תירוץ פון די בית יוסף וואס האט געזאגט אז מען האט לכתחילה נישט אריין געלייגט גענוג שמן אין די מנורה, האט געהאלטן אז מען מעג זיך פארלאזן אויף א נס, און אזוי אויך דא ביי חנוכה האט מען זיך לכתחילה פארלאזט אז עס גייט געשעהן א נס און די נרות המנורה גייען ברענען א גאנצע נאכט, און די צווייטע תירוץ פון די בית יוסף וואס האט געזאגט אז מען יא אריין געלייגט אין די מנורה די שיעור הראוי להמנורה, און נאר נאכדעם איז געשעהן א נס אז די קריגל האט זיך צוריק אנגעפּוהלט האט געהאלטן אז מען מעג זיך נישט פארלאזן אויף א נס, וועגן דעם האבן זיין אריין געלייגט אין די מנורה די שיעור הראוי לו.

קומט דער עצי חיים און שרייבט ווייטער: **והנה למאן דאמר דסמכינן אניסא מיושב היטב מה שהקשה בזה הקדוש בהא דאמרין והבור ריק אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבין יש בו, והקשה אי נחשין ועקרבין הוי ביה, אמאי כתיב בראובן למען הציל אותו מידם וגו', וכי לא חייש ראובן להאי נחשין ועקרבין וכו', עיי"ש מה שתירוף לפי דרכו. ולהנ"ל מיושב כיון דסמכינן אניסא אם כן במאי דנוכל למיסמך על נס ליכא למיחש אף לנחשין ועקרבין, ומותר לסמוך על נס כנ"ל.**

פירוש: די **זוהר הקדוש** (פרשת וישב דף קפה עמוד א) פרעגט דא אויף ראובן א קשיא, וזה לשונו: **רבי יצחק אמר אי נחשין ועקרבין הוו ביה אמאי כתיב בראובן (בראשית לז, כב) לְמַעַן הַצִּיל אֶתְּךָ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבֹךָ אֶל אֲבִיּוֹ וְכִי לֹא חִיֵּשׂ רְאוּבֵן לְהָאֵי דְהָא אֵינָן נְחָשִׁין וְעַקְרָבִין יִנְזָקוּן לִיה וְאִיךְ אָמַר לְהַשִּׁיבֹךָ אֶבְיֹ - פירוש: אויב איז געוועהן אין די בור ווי ראובן האט אריינגעלייגט יוסף 'נחשים ועקרבין', ווי אזוי האט ראובן געזאגט אז ער לייגט אים אריין אין דבור 'לְמַעַן הַצִּיל אֶתְּךָ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבֹךָ אֶל אֲבִיּוֹ', אויב עס איז דא דארטן נחשים ועקרבין איז בדרך הטבע גייען די נחשים ועקרבין מזיק זיין יוסף, און ווי אזוי האט ראובן געזאגט אז מיט דעם וואס ער**

לייגט אים אריין אין די בור ווערט ער קענען 'להשיבו אל אביו?' ענטפערט דער עצי חיים, אז לויט די מאן דאמר וואס האלט אז 'סמכינן אניסא', איז נישט שווער די קשיא פון די זוהר הקדוש, וויבאלד, ראובן האט זיך לכתחילה פארלאזט אז עס גייט געשעהן א נס צו יוסף, און אפילו די בור וועט האבן נחשים ועקרבין אפילו אזוי האט אים ראובן דארט אריין געלייגט, ווייל מען מעג - און מען קען - זיך סומך זיין אויף א נס.

מיט די אלע הקדמות קומט דער עצי חיים און איז מפרש די סמיכות פון די צוויי רבי תנחום'ס בדרך נפלא ביותר: **והשתא יבואר סמיכות הני תרי מימרות, דאמרין נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה, ולא קתני תקנתא דימעט, ועל כרחך משום דלא רצה להאריך בלשונו יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנה, דמכיון דהדלקה עושה מצוה אי אפשר למעטה ולהניחה כשהוא דולקת, והנה הא דהדלקה עושה מצוה כבר כתבתי דהוא מטעם תירוץ הבית יוסף דחלקה את השמן שבפך לח' חלקים, דלא חשו רק אהדלקה, ועל תירוץ זה קשה הא דאמרין תן לה כמדתה שיהא ראוי לדלוק כל הלילה, ומוכרח לתרץ כמאן דאמר דסמכינן אניסא, ועל כן הביא הגמרא ראייה לזה דסמכינן אניסא מהא דהציל ראובן את יוסף והשליחו אותו אל הבור שאין בו מים, והיה בו נחשים ועקרבין וקשה אמאי לא חייש ראובן להא דנחשים וערבין, ועל כרחך משום דסמכינן אנס, ועל כן גם כן תני פסולה ולא תני תקנתא, משום דקיימא לן הדלקה עושה מצוה, דסמכינן אניסא. והבן** - פירוש: רבי תנחום זאגט אז א נר חנוכה וואס מען האלט געלייגט העכער צוואנציג אמות איז 'פסולה', און לכאורה ווערט שווער די קשיא פון תוספות, פארוואס זאגט נישט רבי תנחום די לשון 'מעט' ביי נר חנוכה, די מצוה פון נר חנוכה איז דאך נאר א דרבנן, נאר די תירוץ איז ווייל אויב וואלט רבי תנחום געוואלט זאגן די לשון פון 'מעט' וואלט ער געדארפט מאריך זיין בדיבור, און זאגן 'יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנה', און די טעם פארוואס ער וואלט געדארפט מאריך זיין, איז וויבאלד מען האלט אז 'הדלקה עושה מצוה', [ווייל למאן דאמר הנחה עושה מצוה, קען מען עס פשוט ממעט זיין אן אויסלעשן און צירוק אנצינדען], און אויב מען האלט ווי די מאן דאמר 'הדלקה עושה מצוה', על כרחך האלט מען אזוי ווי די ערשטע תירוץ פון די בית יוסף, אז מען האט לכתחילה נישט אריין געלייגט קיין שיעור פון שמן אין די מנורה, ווייל די עיקר הפעולה פון די מנורה איז די 'עצם ההדלקה', און דעם געשעהט אפילו ווען עס איז דא שמן פחות מכשיעור, און אויב מען האלט ווי די ערשטע תירוץ פון די בית יוסף, ווערט דאך שווער, ווי אזוי האט מען לכתחילה זיך געמעגט פארלאזן אויף א נס אז עס גייט ברענען א גאנצע נאכט אפילו ווען עס האט נישט קיין שיעור, און על כרחך מיז מען זאגן אז דעם גייט אזוי ווי שיטת אביי אז 'סמכינן אניסא', און וועגן דעם קומט רבי תנחום און זאגט זיין צווייטע מימרא 'מאי דכתיב והבור רק אין בו מים. ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים? אלא מה תלמוד לומר אין בו מים - מים אין בו, אבל נחשים ועקרבין יש בו, און לכאורה איז שווער די קשיא פון די זוהר הקדוש, ווי אזוי האט ראובן געוואלט מציל זיין יוסף דארך אים אריין לייגן אין א בור וואס איז דא דארט נחשים ועקרבין? אבער וויבאלד עס קומט אויס פון די ערשטע מימרא פון רבי תנחום אז 'סמכינן אניסא', פארשטייט מען זייער גוט ווי אזוי ראובן האט אריין געלייגט יוסף אין די בור וואס איז געוועהן דארט נחשים ועקרבין, וויבאלד ער האט זיך 'סומך געוועהן על הנס', אז די נחשים ועקרבין גייען נישט שעדיגן יוסף, און ער גייט אים קענען שפעטער ראטעווען, און מקיים זיין דעם 'לְהַשִּׁיבֹךָ אֶל אֲבִיּוֹ'. כפתור ופּרַח!